«Норуот күүһэ — көмүөл күүһэ!»

Энгсиэли

2011 сыл Олунньу 24 күнэ Чэппиэр №23 (10467)

1935 сыл алтынньы 5 күнүттэн төрүттэммитэ • Нам улууһун хаһыата • 1996, 2005, 2009 сылларга «Сыл бастыҥ хаһыата»

БЭҺЭЭ... БҮГҮН... САРСЫН...

Улуус баһылыгын мунньаҕыттан бэлиэтээһиннэр

Ис дьыала отделын начальнига Р.А. Седалищев ааспыт нэдиэлэҕэ ис дьыала министерствотын коллегиятыгар сылдьыбыт. Манна 3 сүрүн боппуруос дьүүллэһиллибит. Ол курдук кулун тутар 1 күнүттэн милиция полиция диэн уларыйыыта, ГАИ үлэтэ, 2011 сыл 1 ыйын түмүгэ. Олунньу 17 күнүгэр терроризмы утары улахан республиканскай үөрэтии ыытыллыбыт. Манна правительство председателин солбуйааччы Анатолий Скрыбыкин кыттыыны ылбыт. Сыл устата өссө маннык 5 улахан үөрэтии ыытыллыахтаах. Бу нэдиэлэҕэ ис дьыала отдела республикатааҕы олимпиаданан уонна правительство отчуотунан сибээстээн күүһүрдүллүбүт вариаанынан үлэлиэҕэ.

* * *

Ааспыт нэдиэлэҕэ ОГПН-ҥа үрдүкү салалтатыттан бэрэбиэркэ кэлэн барбыт. Бэрэбиэркэлээччилэр сүрүннээн ойууртан чугас сытар нэһилиэктэр баһаартан куттала суох буолууларыгар болҕомтолорун уурбуттар. Нам улууһугар ойууртан чугас сытар 6 нэһилиэк баар. Бу нэһилиэктэргэ баһаартан куттала суох буолууга паспорт оҥоһуллуохтаах.

* * *

Планеркаҕа саҥа баһылык солбуйааччытын билиһиннэрдилэр. Ол курдук улуус баһылыгын социальнай боппуруостарга солбуйааччынан Попов Иван Романович анаммыт. Кини бу иннинэ Хатырык орто оскуолатын директорынан үлэлээбитэ.

* * *

Биһиги улууспутугар республикатааҕы үөрэнээччиләргэ аналлаах олимпиада буола турар. Олунньу 21 күнүгэр бу олимпиадаҕа кэлбит киин техническэй ВУЗ-тар бэрэстэбиитэллэрэ улуус баһылыгын кытта көрүстүлэр.

* * *

Олунньу 22 күнүттэн 25 күнүгэр диэри улууска правительство отчуота саҕаланна. Правительстоттан кэлбит бөлөҕү правительство председателин солбуйааччы Ф.В. Габышева салайар.

* * *

Нам улууһа тыа хаһаайыстыбатыгар экспериментҥэ киирэринэн тыа хаһаайыстыбатын министерствотын кытта сөбүлэһиигэ илии баттаһыллыбыт, боломуочуйа бэриллибит, харчыта ылыллыбыт, документаа ситэриллэн оҥоһуллубут.

* * *

Ааспыт субуотаҕа Саха республикатын бастакы президенэ М.Е. Николаев Нам улууһугар кэлэ сылдьыбыт. Аппааны нэһилиэгэр И.Е. Винокуров музейыгар сылдьыбыт, нэһилиэктэри кэрийбит, педколледжка преподавателлэри, студеннары кытта көрсүбүт. Инники үлэҕэ сүбэлэри биэрбит.

* * *

Нам улууһугар партия райкомун 1-кы секретарынан үлэлээбит Степан Николаевич Платонов быйыл төрөөбүтэ 80 сыла буолар. Бу даатаны улууска бэлиэтиир туһунан улуус баһылыга А.И. Ильин эттэ. Маны таһынан быйыл Нам улууһугар И.Е. Винокуров сыла биллэриллибитинэн бары тэрилтэлэргэ киниэхэ аналлаах тэрээһиннэри ыыталларыгар сорудахтанна.

Бэлиэтэннэ В. РЫКУНОВА

Эрэйдээх этигэс

ДЬИКТИ-ДЬИИБЭ ДЬАҺАЛ

Аныгы үйэҕэ асфальт суоллаах буолан хамаҕатталар хаһыаттарын хаһыытаппытынан аһара көтүтэн Намҥа киин почтаҕа илдьэн түһэрии үгэскэ кубулуйан эрэр. Ол хаһан төннөн кэлэрэ биллибэт. Дьэ, эмиэ дьикти-дьиибэ дьаһал үөдүйэн, хаһыаппытын аны өрүү-өрүү ылар буоллубут. Маны ким үүннүүр-тэһиинниир эбитэ буолла...

«Саха сирэ» хаһыакка «хаһыаппыт кэмигэр кэлбэт буолбута уонтан тахса хонно» диэн баар чахчы суруллубутун ыарыылаахтык ылынан аны төрүт да аҕалбат буоллулар. Манан тугу ситиһээри — кэлэр сыл аҥардааҕы хаһыакка сурутуу аччыырыгар баҕараллар быһыылаах. Эбэтэр Хамаҕаттаҕа сибээс отделениетын олох да сабан, аны 2 тыһыынча нэһилиэнньэлээх хамаҕатталар почта өҥөтүн туһана, хаһыаппытын ыла Нам сэлиэнньэтигэр үчүгэй субуһуу буолсукпут.

Дьэ, сатаҕай салалта төһөҕө көнөрө буолла? Суруттарбыт киһи хаһыата кэлбэтэх күнүгэр туга эрэ итэҕэс буола түһэрин өйдөөбөттөрө бэрт дуу?

Г.С. Кокорев, Хамаҕатта

Биһиэхэ хоруйдуулар

БЫСТАХ ЭРЭЙ СОТОРУ КӨНҮӨҔЭ

Быйыл биһиги ааҕааччыларбыт суруйтарбыт «Энгсиэли» уонна республика хаһыаттара киниэргэ тиэрдиллибэтин туһунан хаста да үҥүстүлэр. Ол курдук Нам с. олохтоохторо А. Соловьев, И. Колпашников «Энгсиэли» хаһыат кэлбэтин туһунан эппиттэрэ. Нам с. олохтооҕо Г.Г. Протопопова хаһыатын аҕалбатахтарын туһунан телефоннаабыта. Чуолкайдаспыппыт түмүгэр атын дьон почтовай дьааһыктарыгар угуллан хаалбыт этэ.

Маны таһынан общественнай сурутааччыбыт А. Ксенофонтова 7 киһиэхэ «Энгсиэли» хаһыаты суруйтарбыта эмиэ кэлбэтэх этэ. Хамаҕатта олохтоохторо «Саха сирэ» кэлбэтэ диэн эрийбиттэрэ. Никольскайтан «Кыым» хаһыат хас да страницата суоҕун туһунан иһитиннэрбиттэрэ.

Маннык быһыылар инникитин тахсыбаттарын туһугар, ааҕааччыларбытыгар хаһыат кэмигэр тиэрдиллэрин инниттэн СР федеральнай почтовай управлениетын «Почта России» ФГУП филиалын начальнигар В.С. Алексеевка хаһыат тоҕо тиэрдиллибэтигэр эппиэтин биэрэрин көрдөһөн сурук ыыппыппыт.

Олунньу 17 күнүгэр почта начальнига В.С. Алексеев маннык ис хоһоонноох хоруйу ыытта:

«С начала подписной кампании на 1-е полугодие 2011 г. ФГУП «Почта России» ввело новое программное обеспечение по оформлению подписки «Подписка-Модуль», при котором заказы на периодические издания прямо, т.е. минуя ОПС Намцы, ежедневно файлами отправляются в центральный сервер на дооформление в г. Якутск в группу подписки ОСП Якутский почтамт УФПС РС(Я).

По нашему мнению программа недоразработана, и в связи с введением этой программы УФПС сразу сделал сокращение штатных единиц операторов по подписке почти во всех ОПС республики, что привело к отсутствию надлежащего контроля и сверки с группой подписки и из-за чего происходят недочеты по заказам пропущенных файлов и задержки по поступлению газет с ОПС. По этому поводу ОПС Намцы дважды обращалось с докладной к начальнику ОПС Якутский почтамт УФПС РС(Я) об упорядочении поступления подписных периодических изданий.

Такая ситуация не только у нас, а в целом по республике. Были опубликованы статьи об этом в республиканских изданиях. Надеемся, что это временное явление, и что УФПС примет соответствующие меры».

Бэлэмнээтэ В. РЫКУНОВА

Күн киһитэ көмүскэс, айыы киһитэ аһыныгас

БИИР СААСТЫЫЛААХТАРЫН ӨЙӨӨН

Барытын кыайыаҕым,
барытын сатыаҕым,
Олох очурдарын этэҥҥэ
туоруоҕум,
Атыттартан туох да
уратым суох,
Мин тэҥнээхпин, санаам
күүстээх,

– бу Дима Потапов толоруутугар "Санаам күүһэ" диэн ырыа тыллара. 11 саастаах, церебральнай паралич диэн ыарахан диагнозтаах кырачаан Диманы ааҕааччылар күөх экранынан көрөн, хаһыаттан ааҕан билэр, дуһаны долгутар, сүрэҕи хамсатар ырыатын истибит буолуохтааххыт. Оҕолуу ып-ыраас, намчы куоластан кутуллар күүстээх тыллар киһи сүрэҕин ордук аймыыллар. Саастыылаахтарын тэҥэ күнү кытта тэҥҥэ сырсар, күлэр-үөрэр оонньуур кыаҕа сарбыллыбыт Дима, бу күн сиригэр туохтааҕар да хаамыан баҕарар. Ону улахан операция быһаарар.

Маныаха Саха государственнай циркэтин салайааччылара Марфа уонна Сергей Расторгуевтар кырачаан киһи ыарахан балаһыанньатын өйдөөн, күүскө, өйөбүл буоллулар.

Олунньу 25 күнүгэр Саха циркэтигэр Дима Потапов айар концера ыытыллыаҕа. Манна киирбит үп уол операциятыгар туһаныллыаҕа. Бу күн сахабыт эстрадатын биллэр ырыаһыттара, үҥкүүһүттэрэ, циркэ артыыстара кыттыыны ылыахтара. Киниэлэр истэригэр Намтан "Кустук" оҕо саадын иһинэн үлэлиир "Улыбка" оҕо цирковой студията (сал. М.А. Уваровская) баар. Бу дьоһун аһымал концерга кыттар буолбуттарын студия салайааччыта Мария Алексеевна киэн тутта кэпсиир. Иитиллээччилэр Дима ырыатын доҕуһуолугар цирковой элеменнэри көрдөрүөхтэрэ. Манан кинилэр биир саастыылаахтарын өйүөхтэрэ, кини доруобуйата көнөрүгэр дьоһун кылааттарын киллэриэхтэрэ.

Студия номнуо тохсус сылын утумнаахтык үлэлиир. Билиҥҥитэ икки бөлөҕүнэн 20 оҕо дьарыктанар. Сылтан сыл маастарыстыбалара үрдээн, сайдан иһэр. Араас конкурстарга ситиһиилээхтик кыттан улуустарын аатын инники күөҥҥэ туталлар. Онон улахан, үрдүк таһымнаах түһүлгэлэргэ ыҥырыллаллара үксээтэ.

Ол да иһин "Күн киһитэ көмүскэс, айыы киһитэ аһыныгас" диэн санаанан салайтаран бүтүн республика таһымыгар ыытыллар аһымал концерга кыттыстахтара.

Л. УВАРОВСКАЯ

Үөрэхтээһин эйгэтигэр

ОЛИМПИАДА САҔАЛАННА

Өрөбүл күн сарсыардаттан улуус киинин уулуссаларынан автобустар, массыыналар быыстала суох субуруспуттара. Бу күн үгэскэ кубулуйбут, 6-с төгүлүн ыытыллар математика, физика, химия предметтэригэр республикатааҕы олимпиаданы тэрийээччилэр, күрэхтэһиигэ кыттааччылар кэлитэлээбиттэрэ. Бастакы күн республика 16 улууһуттан 406 үөрэнээччи кэлбитэ бэлиэтэммитэ, бу сыыппараттан 68-һа Нам улууһун оҕолоро.

Биир бастакы былаа а киирбит тэрээһининэн РФ техническэй хайысхалаах үрдүк үөрэх кыһаларын представителлэрин кытта үөрэнээччилэр быһа кэпсэтиилэрэ буолар. Бу кэпсэтии 2№-дээх НОПО актовай саалатыгар, итиэннэ икки көрүдүөр фойетыгар ыытылынна. Бу үс сири күөх экранынан ситимнээн "лыык" курдук үгүс киһини хаптылар. Бириэмэтигэр лоп-бааччы саҕаламмыт кэпсэтии бэрт сэргэхтик ааста. Олимпиада туһунан, кэлбит ыалдьыттары Нам улууһун үөрэх управлениетын салайааччыта В.Н. Дьяконова билиһиннэрдэ. Ити кэнниттэн оҕолор утуу-субуу интэриэһиргиир боппуруостарын туоһуласпытынан бардылар. Биир бастакынан Дьокуускай куорат 2-с №-дээх оскуолатын үөрэнээччитэ Иван Протопопов атомнай энергетикаҕа бакалавры аахан, ханнык магистратуралар баалларын, хайдах үөрэниэххэ сөбүн ыйытта.

Салгыы күрэхтэһээччилэр Саха сириттэн сылдьар оҕолор киин үөрэх кыһаларыгар туох ыарахаттары көрсөллөрүн, атын үөрэххэ көһүү, Обнинскай куоракка хайдах тиийэр туһунан ымпыгар-чымпыгар тиийэ ыйыттылар. Маны таһынан, буолаары турар олимпиада хайдах быһылаахтык ыытылларын, экзамен программатын, калькулятор көмө үллэниэн сөбүн интэриэһиргээтилэр. Кэлбит бэрэстэбиитэллэр хас биирдии боппуруостарга чопчу эппиэт биэрдилэр. СР президенин иһинэн кадрдары бэлэмнии, билгэлии, аттаран туруорар департамент салайааччытыгар А.П. Слепцовка үгүс боппуруос киирдэ. Ол курдук, департамент нө үө хайдах үөрэххэ киириэххэ сөбүн, хаһан документтары туталларын, стипендия төлөбүрүн о.д.а ыйытыыларга эппиэт биэрдэ.

Кэпсэтии кэмигэр оҕолор билбэттэрин, мунааралларын чуолкайдаатылар. Кырдьык да, үөрэнээччилэр инники кэскиллэригэр сыал туруоруммуттара, олимпиадаҕа ситиһиилээхтик кыттарга бэлэмнэммитэрэ өтө көстөр. Кинилэргэ хас биирдиилэригэр ситиһиилэри баҕарыаххайы .

Бэлиэтэннэ М. САВВИНОВА

Сокуону тутуһуу — барыбыт эбээһинэспит

ДЬИЭ СЫЛААС БУОЛУОХТААХ

Бу күннэргэ биһиги улууспутугар СР Киһи бырааабыгар боломуочунай аппараатын отделын салайааччыта Николай Семенович Бурцев уонна СР ис дьыалаҕа министерствотын хомбуойдааһынҥа уонна анал учреждениелар үлэлэрин тэрийэр отдел начальнига Андрей Алексеевич Савкин тахсан улууспут ИДьО-ын саҥа начальнигын Р.А. Седалищевы кытта көрүстүлэр. Отдел үлэтин-хамнаһын, дьиэ-уот туругун, итиинэн хааччыллыытын билсистилэр. Гражданнар быстах кэмҥэ тутуллар (хаайыллар) изолятордарыгар (ИВС) сылдьан камералары кэрийэн көрдүлэр. Онно сытааччылары сирэй көрсөн кэпсэттилэр, усулуобуйа, сыһыан хайдаҕын ыйыталастылар.

Хаайылла сытааччылар: милиция сотрудниктарын өттүлэриттэн ханнык да ыгыыны-түүрүүнү, куруубай сыһыаны, бырааабы күөмчүлүүр дьайыылары көрсүбэттэрин, элементарнай усулуобуйанан хааччыллалларын, туох да үҥсүүлэрэ, туруорсуулара суоҕун, арай камералара тымныытын кэпсээтилэр. Баар балаһыанньаны сиһилии билсэн, көрөн-истэн баран бэрэбиэркэлээччилэр отдел дьиэтэ итиинэн ситэри хааччыллыбат эбит, онон бу итэҕэһи туоратыыны туһааннаах тэрилтэлэргэ, салайааччыларга туруорсан, сыспакка-соспокко быһааларга диэн түмүктээһини оҥордулар.

Хаһан да, туохха да сигэнэн киһи бырааба хааччахтаныа-күөмчүлэниэ суохтаах. Онон киһи олоҕор, доруобуйатыгар кутталы үөскэппэт усулуобуйа мэлдьи баар буолуута ситиһиллиэхтээх, тэриллиэхтээх.

Иннокентий ИВАНОВ,
СР киһи бырааабыгар боломуочунай общественнай бэрэстэбиитэлэ

ДОЙДУНУ КӨМҮСКЭЭҺИН — ЫТЫК ИЭС

Бу бираахынньык 1918 сылтан ыла бэлиэтэнэр. Түгэнинэн туһанан дойдубут ааспыт сылларын историятын эдэр көлүөнэ гражданнарбытыгар анаан сэгэтэн көрүөххэ.

1917 сыллааҕы Октябрьскай социалистическай революция кыайбытын кэннэ, аҕыйах ый аахаат, 1918 сыл саҥатыгар норуот комиссардарын сэбиэтэ рабочай-баахынай Кыһыл Армиятын уонна Флотун тэрийэр туһунан Декрети ылыммыта. Саҥа Кыһыл Армия албан ааттаах историята маҥнайгы тэриллибит күнүттэн кыайыынан саҕаламмыта. Ол курдук, кини 1918 с. олунньу 23 күнүгэр Псков уонна Нарва куораттар тастарыгар кимэн иһэр кайзеровскай Германия сэриилэрин урусхаллаан чаҕылхай кыайыыны ситиспитэ. Онтон ыла бу күн Советскай Армия уонна Муоратааҕы байыаннай Флот үөскээбит күнүн быһыытынан 1992 с. диэри бэлиэтэнэрэ, 1993 сылтан ыла кини Российскай Федерация үрдүнэн Аҕа дойду көмүскээччилэрин бираахынньыга дэнэн бэлиэтэнэр.

Сэбиэскэй былаас бастакы сылларыгар Саха сириттэн соҕуруу Кыһыл Армияҕа ыҥырыллан сулууспалааһын суоҕун тэҥэ этэ. Арай 1939 с. 7 оройуонтан уонна куораттан 321 киһи Армияҕа ыҥырыллыбыта биллэр. Нөҥүө сылыгар 412 киһи ыҥырыллыбыт. 1941-1945 сс. Аҕа дойду Улуу сэриитэ саҕаланыаҕыттан бүтүөр дылы барыта 62091 эр киһи Кыһыл Армия кэккэтигэр ыҥырыллыбыт. Кинилэри сэргэ 418 дьахтарга бэбиэскэ туттарыллыбыт. Ийэ дойду көмүскэлигэр Кыһыл Армияны кытта сэбиэскэй норуот бүттүүнэ туруммута. Сэрии ыар, быһаарылаах сылларыгар сэбиэскэй буойуннар туохха да тэҥнэммэт хорсун быһыыны, бэйэни харыстаммат эр санааны, Ийэ дойдуга муҥура суох бэриниилээх буолууну көрдөрбүттэрэ. 11 тыһыынчаттан тахса буойун Советскай Союз Геройун аатын ылбыта. 7 мөлүйүөнтэн тахса киһи уордьаннарынан, мэтээллэринэн наҕараадаламмыттара.

Саха сирин ньургун уолаттара Ийэ дойдуларын хорсуннук көмүскээбиттэрэ. 2300 буойун бойобуой уордьаннарынан, мэтээллэринэн наҕараадаламмыта. 5 киһи «Слава» уордьанын үс степенин ылар чиэскэ тиксибитэ. Советскай Союз Геройун үрдүк аата 24 буойуҥҥа иҥэриллибитэ.

Советскай Сэбилэниилээх күүстэр бэйэлэрин Аҕа дойдуларын көҥүлүн уонна тутулуга суох буолуутун фашистскай халабырдьыттартан көмүскээбиттэрин таһынан Европа дойдуларын босхолуур соруктарын чиэстээхтик толорбуттара. Хара дьай өстөөҕү бэйэтин уораҕайыгар — Берлиҥҥэ тиийэн үлтү сынньан Кыайыы кыһыл былааҕын тэлээрдибиттэрэ.

Российскай Федерация билиҥҥи Сэбилэниилээх Күүстэрэ урукку Кыһыл Армия албан аатын, үтүө үгэстэрин, Ийэ дойдуга муҥура суох бэриниитин, героическай историятын утумнааччынан, салҕааччынан буолар. Биһиги дойдубутугар урут да, билигин да буойун норуот дириҥ убаастабылын, билиниитин ылара, ылар. Төрөөбүт дойдуну көмүскээччи ыарахан уонна кутталлаах идэтэ саамай ытык эбээһинэһинэн аҕыллара, аҕыллар.

Билиҥҥи кэмнэ былаас бары салаатыгар «Аҕа дойдуну көмүскээһин ытык иэс» диэн өйдөбүлү обществоҕа тиэрдии, сөргүтүү соруга сытыытык турар. Онно сүрүн миэстэни эдэр көлүөнэни байыаннай-патриотическай иитии ылар. Төрөөбүт дойдуну, бэйэ норуотун уонна государствотын, кини Сэбилэниилээх күүстэрин таптаахын, киэн туттуу иэйиитэ үөскээһинигэр кыһамныылаах, дьаныардаах үлэ барыахтаах. Ыччаты өй-санаа, эт-хаан өттүнэн байыаннай сулууспаҕа кичэйэн бэлэмнээһиҥҥэ улахан болҕомто ууруллуохтаах. Онно дьиэ кэргэн, оскуола, иитэр тэрилтэлэр, общество оруоллара улахан.

Соторутааҕыта СР байыаннай Комиссариатын Намнааҕы отделын начальнигын э.т. Л.П. Брызгалованы уонна призыв отделын начальнига М.И. Оконешниковаты кытта сэһэргэстим.

2009 сыл муус устар ыйыттан Россия үрдүнэн байыаннай комиссариаттарга реформа буолан кэккэ тэрээһин-штатнай мероприятиелар ыытыллыбыттар. Ол түмүгэр улууспут байыаннай комиссариатын оннугар Саха республикатын БК-ын Нам улууһунааҕы отдела тэриллибит. Онон сибээстээн военком байыаннай дуоһунастара гражданскай персоналынан солбуллубуттар. Отдел штатнай үлэһиттэрин ахсаана аччаабатах.

Сыл аайы сааскы, күһүҥҥү призывка ортотунан 300-кэ киһи хабыллар. Олортон доруобуйаларын туругунан элбэх киһи сыыйыллар эбит. Холобур, сүрэх, куртах ыарыытынан, ыйаахынанара эппиэттээбэтинэн сыыйыллыбыттар 40% ылаллар. Итиледьэ кэннилэриттэн хаан, тымыр ыарыытынан ыалдьааччы, үһүскэ эндокриннай ыарыылаахтар, төрдүскэ психикаларыгар оҕустарыылаахтар, бэйискэ ньиэрбэ ыарыытынан ыалдьаачылар аҕыйаҕа суохтар.

Байыаннай сулууспа кэмэ кылгаабытынан Сэбилэниилээх Күүстэргэ ыҥырыллыахтаах контингены начальнай байыаннай бэлэмнээһин уонна этхаан, өй-санаа өттүнэн сайыннарыы ирдэниллэр. Ону олоххо киллэриигэ бары сүһүөх үөрэх тэрилтэлэрин эбээһинэстиир РФ оборонатын, үөрэҕин уонна наукатын министерстволарын холбоһуктаах бириҥкээһэ 2010 с. олунньу 24 күнүгэр тахсыбыт. Онон государство таһымыгар үөскээбит бөрүкүтэ суох балаһыанньаны мантан инньэ тосту көннөрөргө болҕомто ууруллар буолла.

Үлэһиттэр этэллэринэн улуус ыччаттара биллэриллэр призывтарга көхтөөхтүк, чахчы баҕаран туран кэлэллэр эбит. Ол эбэтэр Ийэ дойдуларыгар ытык иэс хайаан да төлөнүөхтээҕин үгүстэр бигэтик ылыналлар, өйдүүллэр. Сулууспаттан куотунуу биир да түбэлтэтэ тахсыбатах. Контрагынан сулууспалыан баҕалаах элбэх эбит да үгүстэр ирдэбилгэ сөп түбэспэккэ барбаттар. Ол курдук 2009 с. 4, 2010 с. 3 эрэ киһи контрагынан сулууспаҕа ылыллыбыттар. 2010 с. үрдүкү байыаннай үөрэх тэрилтэтигэр 2 киһи үөрэниэхтэрин баҕарбыттар эрээри медицинскэй комиссияны кыайан ааспатахтар. Ол да буоллар Намнааҕы отдел сыл аайы байыаннай призыв былаанын 100% толоро, Россия Сэбилэниилээх күүстэригэр эдэр-чэгиэн ыччаттары ыыта олорор эбит.

Мантан инньэ иитэр-үөрэтэр тэрилтэлэргэ начальнай байыаннай бэлэмнээһин хаачыстыбалаахтык бардаҕына, уочараттаах призывтарга бары өттүнэн сиппит-хоппут, билиилээх-көрүүлээх ыччат үксүө диэн эрэнэллэр.

Биһиги бу күнү бэлиэтээн туран Аҕа дойду эйэлээх олоҕун, тутулуга суох буолуутун уонна Албан аатын туһугар олохторун толук уурбут, ытык иэстэрин чиэстээхтик толорбут ааспыт кэм буойуннарыгар дириҥ убаастабылбытын, уҕараабат истиҥ махталбытын биллэрэбит, кинилэргэ сүгүрүйэбит, кинилэринэн өрүү киэн туттабыт.

БАЙЫАННАЙ ҮӨРЭҐИ СӨРГҮТҮӨХХЭ

Аҕа дойдуну көмүскээччилэр күннэригэр анаан оҕо саахым оскуолатааҕы кэмнэрин ахта сананнаммын суруйарга сананным. Урукку өттүгэр оскуолаҕа «НВП» (начальнай военнай подготовка) уруога олус интэриэһинэйдик ыытыллара. Бу уруок үгүс уол оҕоҕо үтүө өрүттэри аҕалбыт буолуохтаах. Ол курдук, күүстээх санааны, бэйэ кыаҕын, күүһүн түмүүнү, төрөөбүт дойдуга тапталы, харыстааһыны, ыарахантан чаҕыйбат буолууну о.д.а. Бу барыта уол оҕо армия кэккэтигэр сулууспалыырыгар төһөлөөх көмө буолбута буолуой?!

Түгэнинэн туһанан элбэх уол оҕо махталын ылбыт Үөдэй орто оскуолатыгар НВП учууталынан өр сылларга таһаарыылаахтык үлэлээбит П.М. Местников туһунан сырдатан аахыахпын баҕарабын. Кинини үөрэппит оҕолоро истиҥник ахталларын, үтүө тылынан кэпсииллэрин истэбин. Кинини көнө, чиргэл уҥуохтаах, чахчы байыаннайдыы көрүҥнээх туттан-хаптан хаампыт, киһиэхэ, оҕоҕо тиийиммтиэ, хойуу, чөлләркөй куоластаах, киһи быһыытынан оҕолорго үтүө, үчүгэй сыһыаннаах учууталынан билэбин. Петр Михайлович курдук учуутал тарбахха баттанара буолуо. Уопсай байыаннай устаабы уолаттарга дириҥник үөрэппитэ. Сулууспалааччылар эбээһинэстэрин, байыаннай званиелары, строевой хаамыы бэрээдэгин, приемнарын, бастакы көмөҥу оҥорууга, тутта-хапта, таҥна-сапта сылдьыыга, араас моһоллору туораахынҥа о.д.а. уол оҕо, оннооҕор кыргыттар оскуоланы бүтэрэллэригэр элбэҕи билэн тахсаллара.

Маны таһынан сүрдээх интэриэһинэй, иитэр-үөрэтэр аналлаах кылаастарынан күрэхтэһиилэри, тэрээһиннэри үрдүк таһымнаахтык тэрийэн ыытара. Ол курдук байыаннай үөрэтэр киинэлэр, строевой хаамыылар, сыал ытыытыгар күрэх, бириэмэҕэ байыаннай таҥаһы таҥныы, автоматы ыһыы, таҥыы, строевой устаапка викториналар, тэттик боппуруостар — бу барыта Петр Михайлович үөрэппитиппит кыһатыттан өйдөөн хаалбыт түгэннэрим. Кини иппит оҕолоро, армия кэккэтигэр сулууспалаабыт уолаттар чахчы онно бэлэмнээх тиийбиппит диэн махтана саныыллар. Офицер, сержант, прапорщик, старшина званиетын ылбыттар үгүстэр. Билигин кинилэр нэһилиэктэрин, улуустарын, республикаларын ааттатар чахчы бэйэлэрин кыанар бастыҥ спортсменнар, салайааччылар, ис дьыала, ГАИ үлэһиттэрэ, үрдүк байыаннай званиелаахтар эмиэ бааллар. Оттон 90-с сылларга Советскай Союз ыһылларыгар бу үөрэҕи суох гыммыттара.

Билигин тоҕо үгүс оҕолор сулууспалыы барыахтарын баҕарбаттарый? Бастатан туран, олох содулуттан дии саныыбын, иккиһинэн армияҕа бэлэмэ суох оҕолору иитэн таһаарарбытыттан. Арай бу кэлин «Үрүҥ Уолан» чаахын оскуолаларга киллэрбиттэрэ биһирэнэр. Манна даҕатан этиэхпин баҕарабын, бу предмети урукку НВП уруогун программатыгар олоҕуран дириҥэтэн үөрэтиэххэ, оччотугар уол оҕо, эр киһи оруола үрдүө уонна чахчы олоххо бэлэмнээх, Ийэ дойдуларын чиэһин көмүскүүр гражданнар иитиллэн тахсыахтара.

Е.А. ЭВЕРСТОВА,
Үөдэй дьаһалтатын специалиһа

Саха республикатын саллааттар уонна матростар төрөппүттэрин комитетын Саха сирин дьахталларыгар, ийэлэригэр

АҺАҐАС СУРУГА

2011 сыл алтынньы 24 күнүгэр «Саха республикатын саллааттар ийэлэрин комитета» региональнай общественнай тэрилтэ төрүттэммитэ 20 сылын туолар.

20 сыл — кырата суох уонна түмүк таһаарарга тоҕоостоох кэм. Дьоһун түмүгүнэн комитет үлэтигэр аналлаах кинигэни таһаарыы буолуон сөп. Бу кинигэҕэ биһиги күннээҕи сыралаах үлэбит бары түһүмэхтэрин, Ийэ дойдуларын иннигэр ытык иэстэрин толоро армияҕа барбыт уонна төннүбэтэх оҕолорбут ааттарын киллэриэхпит. Бу үтүө дьыалаҕа — оҕолорбут армияҕа дьылҕаларын чэпчэтиигэ олохторун анаабыт, саллааттары кытта тэҥҥэ Улуу Россия көҥүлүн көмүскүүр «итии точкаларга» сылдьыыбыт бары ийэлэр ааттаныахтара.

Бу кинигэ — 20 сыллаах үлэбит түмүгэ буолуоҕа. Байыаннай командирдар, ийэлэр, убайдар уонна эдьиийдэр ахтыылара түмүллүбүт летопись кинигэ, фотохроника кинигэ, сыыппаралар уонна чахчылар кинигэлэрэ буолуоҕа. Тыыннаах ордубуттар өйтөн ылыллыбатах кэпсээннэрэ, кырдьыктаах ахтыылара киириэхтэрэ. «Кутурҕан суруктары» туппут ийэлэр уонна аҕалар сүрэхтэрин, дууһаларын ыарыыта ингмит кинигэтэ буолуохтаах. Бу барыта биһиги олорор кэммитигэр, эдэркээн дьон олохторун толук уурар, онтон инбэлиит буолан төннөн кэлбиттэри тойоттор билиммэт, доруобай дьон үлэтэ уонна олорор дьиэтэ суох сылдьар кэмнэригэр буолар.

Күндү дьахталлар, ытыктабыллаах ийэлэр, эһиги республикаҕа дьахталлар хамсааһыннарын инники кирбиитигэр сылдьаҕыт. Эһиги этиигитин истэллэр. Кинигэбитин таһаарарга үп хомуйар үлэ тэрээһинигэр кыттаргытыгар көрдөһөбүт. Актыыбынайдык кыттаргытыгар уонна олорор сиргитигэр туһааннаах үлэни ыытаргытыгар саарбаҕалаабаппыт.

Хомуйбут үпкүтүн ыытаргытыгар реквизиттэр:

Получатель: **Emelyanova Mariya**
40817810176060007764/53
Viza electron
ОАО АК Сбербанк 8603/0061

Убаастабылы кытта, комитет председателэ
М. ЕМЕЛЬЯНОВА

СОРУКПУТ ДЬЭҤКЭ

Соторутааҕыта улуустааҕы ветераннар сэбиэттэрин бастакы пленума буолла. Пленум сэбиэт, президиум, ревизионнай комиссия састааптарыгар эбии чилиэннэри киллэрии, отчуоттуур-быыбардыыр конференция уурааҕын олоххо киллэриигэ дьаһаллар уонна 2011 сылга ыытыллыахтаах үлэлэр сүрүн хайысхаларын тустарынан боппуруостары дьүүллэстэ. Пленум үлэтигэр социальнай көмүскэл уонна пенсионнай фонда управлениеларын салайааччылара В.И. Гуляева, К.К. Ядрихинская, улуус Ытык сүбэтин председателэ В.А. Колесов кыттыыны ылылар.

Боппуруостары дьүүллэһии олус көхтөөхтүк барда. Сэбиэт састаабын 24 киһиэхэ тиэрдиэххэ диэн этии киирэн чилиэннэринэн эбии И.З. Кривошапкин — Нам с., пенсионер, В.И. Гуляева — социальнай көмүскэллээх буолуу управлениетын начальнига, К.К. Ядрихинская — улуустааҕы пенсионнай фонда начальнига, А.А. Парников — пенсионер, Нам с., И.Н. Гуляева — улуус дьаһалтатын экономикаҕа уонна үпкэ управлениетын специалиһа киллэрилиннилэр.

Сэбиэт президиума үгүс куолаһынан 9 чилиэннээх буоллун диэн быһаарылынна. Онон президиум саҥа састааба сүүмэрдэннэ. Председателинэн Н.Н. Баишев, солбуйааччынан М.Р. Петухов, секретарынан П.Т. Неустроева хааллылар. Чилиэннэринэн В.А. Колесов, Т.И. Бурнашева, И.И. Иванов, А.А. Парников, И.З. Кривошапкин, Д.И. Ядрихинская талылыннылар.

Ревизионнай комиссияҕа И.Н. Гуляева, К.К. Ядрихинская уонна И.Р. Леонтьев киирдилэр.

Пленум кыттыылаахтара Кыайыы скверин салгыы саҥардыыга, эбии тутууну ыытыыга үбү көрдөрөрү, Ржев куораты босхолуур сэриигэ охтубут буойуннарга туруоруллубут пааматынныыгы ситэттэрэри, тула өттүн тупсаҕайдык оҥорторору наадалааҕынан аахтылар. Сиэникэйгэ баар сиртэн улуус ветераннарыгар сир учаастактарын сыһыаран саад-оҕуруот кооперативын тэрийиигэ үлэлэһэр сөптөөҕүн эттилэр. Салгыы «Мэҥэ Таас» томнара, нэһилиэктэр кинигэлэрэ таһаарыллыыларыгар көхтөөхтүк кыттар наадатын санаттылар. Куоракка баар М.К. Аммосов аатынан музей дьиэтин көрүү-истиии боппуруостарын куорат, республика салалтатыгар туруорсан быһаартарар туһунан этии оҥордулар.

Пленум «Нам улууһа» МТ ветераннарын сэбиэтин отчуоттуур-быыбардыыр конференциятын уурааҕын олоххо киллэриигэ былааны бигэргэттэ.

И. ИВАНОВ

Киһи — киһиэхэ

ӨРҮҮ ЭЙЭЛЭЭХ БУОЛУОХТУН

Биһиги, Чернышевскай уулусса 3 N-дээх дьиэтин олохтоохторо, олунньу 23 күнүнэн — Россия Сэбилэниилээх Күүстэрин Албан аатын, модун күүһүн кэрэһэлиир норуот бүттүүн быраахынньыгынан Семен Иванович Бережневу, биһиги дьиэбит ис-тас өттүн хомуйуутун, оҥоһуутун ылыммыт чаахынай предприниматели, уонна кини дьоҕус тэрилтэтин үлэһиттэрин эҕэрдэлиэхпитин баҕарабыт.

Бу үлэҕэ бэриниилээх, истиҥ сыһыаннаах дьон биһиэхэ быйыл элбэҕи оҥорон үөртүлэр, подъезтарбыт ааннарын, түннүктэрин уларыттылар, саҥа сырдык уот тардан үлэ ыыттылар. Биһиги туспутугар ахсаабат эйэҕэс кыһамныыларын иһин махталбытын тиэрдэбит, эр санаалаах хорсун хоодуот дьон быраахынньыга өрүү эйэлээх уонна үөрүүлээх буолуохтун диэн баҕа санаабытын этэбит.

Нам с., Чернышевскай уул. 3 N-дээх дьиэтин олохтоохторо

БУЛТУУР-БАЛЫКТЫЫР СИРДЭРБИТИН ХАРЫСТЫАҐЫҐ!

Былыр саха киһитэ барахсан бултуур аар тайҕатын, балыктыыр-куустуур күөлүн хаһаастаах ампаарын курдук көрөрө. Ыксыыр-ыктарар күннэригэр баай Байанайыттан сүүрэр атахтааҕынан маанылатан, Күөх Боллох оҕонньортон көмүс хатырыктааҕынан күндүлэтэн үгүс үйэлэри туораан баччаҕа кэллэҕэ. Ол эрээри кэнники кэмҥэ, үйэтэ уларыйан диэххэ дуу, күөлларбитин көрбөт-истибэт, хара тыабытын харыстаабат буоллубут. Атын сиртэн араас модун күүстээх техникалаах дьон кэлэн нэһилиэк сиринуотун ибили тэпсэн, булдун-балыгын ыйытыга суох өлөрөн-өһөрөн барар буоллулар.

Икки сыллааҕыта нэһилиэк сиригэр-уотугар харыстабыллаахтык сыһыаннаһар туһунан «Хатырык нэһилиэгэ» МТ баһылыга Пинигин А.М. уураах таһааран турар. Онно этиллэринэн нэһилиэк 33 балыктанар күөллэрин мээнэ балыктаабакка, сороҕун сынньатан, сороҕун балыга хайдах үөскүүрүн көрөн мунха-лыахха диэн этэ. Ол түмүгэ хайдах буолбутун быйыл биллибит. Мунхаланыахтаах 10-са күөлтэн олохтоохтор, ыалдьыттар илии тутуурдаах, өттүк харалаах төннөннөр үөрүүлэрэ улахан. Өссө дьаһалта тыыл ветераннарыгар собо өлүүлээн кырдьаҕастар үөрүүлэрэ мунура суох.

Нэһилиэк кырдьаҕас балыксыта, сүбэһитэ-амаһыта маннык кэпсиир:

«Баһылыктар нэһилиэк мунхатыгар бэйэлэринэн ылсыбыттарын аһара биһирээтим. Кэлии-барыы өттүгэр хаайтарыы суох буолла. Арыгыны иһии бобуллан, дьон мунха үлэтигэр көхтөөхтүк кыттар буолла. Быйыл «Тоҥуулаах» диэн 60-са гаалаах улахан эбэҕэ ус мунханан түстүбүт. Өр сылларга мунхаламматах эбэ түгэҕэ көбүтүллэн балыга тупсуо диэн эрэнэбит.

Мин, кырдьаҕас киһи быһытынан, туона үктээһинигэр, мунха хаамтарыытыгар сүбэама биэрэбин. Күөллэри былаанаан балыктыыр буолбуппут балык үөскүүрүгэр тиэрдиэҕэ. Ол эрээри сорох сынньаппыт күөллэрбитин атын сиртэн кэлэн уоран мунхалаан бараллара хомолтолоох».

Дьэ, итинник. Сорох харыстыыр, сорох сымнатан эттэххэ, «сотон барар». Бу дьон «атын киһи ампаардаах аһын алдьаттыбыт» дии санаабаттара буолуо дуо?

Маны туоратар сыалтан туох үлэлэр бараллларын нэһилиэк баһылыгыттан Алексей Михайлович ыйытабын:

— Быйыл мунхалааһын сүрдээх көхтөөхтүк барда. Сырыы ахсын 50-70-са киһи сырытта, балыктан да маппатылар. Мин да, нэһилиэк дьоно-сэргэтэ да, Илья Иванович Портнягиҥҥа, Иннокентий Афанасьевич Винокуровка (Мэхээҕэ) уонна Николай Петрович Слепцовка махталбыт улахан. Биһиги кими да көҥөөбөппүт, баһаалыста, кэлэн балыктастыннар. Кырдьык, уураах таһааран баран олорон биэрбэппит, хонтуруолу күүһүрдүөхпүт, хонтуруоллуубут даҕаны. Балыктыыр, бултуур-алтыыр сирбитигэр көҥүлэ суох киирбит элбэх дьон тутуллан сэрэтилиннэ. Кэмиттэн кэмигэр сирбитин-уоппутун кэрийэр рейдэлэри оҥоробут.

Баһылык сөптөөх дьаһалы ылбытын кэм-кэрдии көрдөрүө буоллаҕа. Онто да суох оппутмаспут чордонон кэнэҕэски ыччаппытыгар туох да хаалыа суох курдук.

Эрчим БАҺЫЛ

БӨТӨҐКӨСКӨ БУУЛААБЫТ БӨРӨ

Быйыл Сахабыт сирин араас оройуоннарыгар бөрө мэнээктээбитин туһунан сураҕы истэммин 80-с сылларга Верхоянскай оройуонун Адыаччы совхоһун киин бөһүөлэгэр буолбут быһылааны өйдөөн кэлэн ахтыы суруйарга быһаарынным.

Биир сааскы ылаанҥы күн Адыаччы совхоһун парткомун секретара Р.А. Потапов Бөтөҥкөстөн үс көстөөх Алыһардаах учаастагар ГАЗ-69 массыынанан аргыый, тыа суолунан айаннаан иһэн, 7-8 км барбыттарын кэннэ, уун-утары биир күөрт ыт иһэр эбит. Чугаһаан көрбүттэрэ ыттара дьиҥнээх бөрө, тылын таһааран, сыраана саккырыы иһэр эбит. Роман Афанасьевич суоппарыгар: «Массыынаҕын түргэтэт, бөрөнү тэбистэр», — диэбит. Суоппара гааһын үктээн биэрбит, дьэ астарыах курдук ыга сүүрдэн кэлбиттэригэр кыыллара кыл-мүччү суолтан туора ойон биэрбит. Онтон кэннилэрин хайыһан көрбүттэрэ, бөрөлөрө суолга киирэн, баран испитин курдук оргууй аҕай баран эрэр эбит. Онуоха массыыналарын эргитэ охсон, эмиэ тэбистэрээри кэнниттэн ыга чугаһаан кэлбиттэригэр, бөрөлөрө эмиэ сыыһа-халты кутуругун оҕустаран тыа диэки куоппут.

Былыр-былыргыттан биллэринэн ханнык баҕарар кыыл моһуоҕурдаҕына эрэ суолга киирэр уонна бөһүөлэккэ чугаһыыр. Бу дьыл бэйэтэ да хаара халыҥа 70-80 см этэ, онон туох эрэ ыарыыга ыллар-быт кыыл буолан суолга киирдэҕэ диэн түмүк оҥороллор.

Бөтөҥкөстөр ыттарын утуйалларыгар биирдэ аһаталлар, оннук аһыыр ыт түүн тоҥмот уонна тулуурдаах буолар диилляр. Бу киэһэ эмиэ куолуларынан ыттарын ыга аһатан баран утуйа сыттахтарына, ыттара түүнү быһа үрэн ардырҕаһан тахсыбыттар, дьон ыттары туох эрэ дьээбэлээтэ диэн сэрэйбиттэр. Онтукалара сарсыарда хонтуораҕа Роман Афанасьевич бэҕэһээ бөрөнү көрсүбүттэрин кэпсээбитигэр дьэ чуолкайданар. Кэпсээн бөһүөлэккэ туолар. Киномеханик Корнилов Володя бөрө мин ыппын кытта бэрт өр охсустулар быһыылаах, икки өттүттэн ыт да, бөрө да түүлэрин лоскуйдара сыталларын көрдүм дии-дии кэпсиир. Кини ыта сибирскэй лайка, 70-са киилэлээх, бөһүөлэк ыттарыттан саамай улаханнара этэ. Иккис түүн эмиэ ыттарга айдаанаах түүн буолар, икки түүн холбоон бөрө 17 ыты кытта охсуспута биллибит.

Тыа саҕатыгар олорор 10 оҕолоох С.П. Потапов сарсыарда мас кыстыырыттан мас сыыһа хомуйа сырыттаҕына бөрө такымыттан күүскэ ытыран тардыбытыгар соһуйан уонна ыарыытыттан ыһыы-хаһыы бөҕөнү түһэрбитигэр дьонноро тахсаннар онон-манан тамнаан кыыллара ойуур диэки ыстана турбут. Балыыһаҕа тыллааннар, бырааС кэлэн көрөн-истэн баран «Суһал көмө» массыынатын ыҥыран Баатаҕайга ыыталлар. Оройуонҥа илдьэн Степан Петровиһы изолятор хоско сытыаран ыйы быһа эмтээбиттэрэ. Адыаччы совхоз лесхоһун, нэһилиэк сэбиэтин депутатын иирбит бөрө дьиэтин таһыгар такымыттан ытыран соспут диэн сурах оройуону биир гына тарҕанар. Оттон Бөтөҥкөскө буоллар, үһүс түүн үүнэр, дэриэбинэ атын өттүгэр олорор республика бастыҥ сылгыһыта Потапов Василий Николаевич (Бычык) дьиэтин таһыгар, түүн 3 чаас саҕана, бөрө икки ыттарын кытта охсуһа сырыттаҕына ахсыска үөрэнэр уола Артур аҕатын туоһапкатын ылан тахсан, бөрө олоро түспүтүгэр сүүскэ ытан өлөрөр. Сарсыныгар аҕата хонтуораҕа тиийэн уолум адьырҕаны ытан өлөрдө диэн кэпсиир. Ону истэн дьон бары өрө тыына түһэллэр, Артур хорсунун сөҕөр-махтайар, хайгыыр, үс хонугу быһа буулаабыт бөрөттөн быыһаабыт оҕоҕо махтаналлара дэлэ буолуо дуо? Хоту дойду оҕолоро кыра саастарыттан булка-алка сылдьыһа үөрэхтээх буолан эр санаалаах, булугас өйдөөх, кыайыгас-хотугас хоһуун дьон буола улааталлар.

Онтон бөрө өлүгүн хонтуораҕа аҕалан көрүү-истии, быһаара сатааһын бөҕө, оройуоннар «бөрө төбөтүн быһан Дьокуускайга ыытыҥ» диэн буолар. Совхоз ветеринар дьаһаллара эр дьоннору көмөлөһүннэрэн бэрт эрэйинэн бөрө баһын быһан онно ыыталлар. Онтон Дьокуускайтан телеграмма кэлэр «бөһүөлэк ыттарын барытын өлөрүҥ» диэн. Дьэ, нэһилиэнньэҕэ оһуобай уураах таһаарар. Ол уурааҕынан хас биирдии ыттаах ыалларга барыларыгар бэбиэскэлэри хонтуора үлэһитинэн илии баттатан туттараллар, ыттарын ветеринар хонтуоратыгар ыйыллыбыт чааска булгуччу аҕалан биэрэллэригэр сорудахтаммыта, аҕалбатах киһи улахан ыстараап төлүүр уонна иирии ыарыыта турдаҕына сокуонунан эппиэттиир диэн. Үгүс дьоннор ыттарын төһө да хараһыйдаллар аҕалан биэрбиттэрин сонно бөрө дьаатынан Харитонов укуоллаталаабыта, өлөн биэрбэккэ эрэйи көрбүттэрэ, ол иһин доруоп саанан ытарга быһаарбыппыт. Ол гынан баран, биир да киһи сөбүлэммэккэ, арай эдэр депутат Акимов Дмитрий сөбүлэһэн үөрдүбүтэ. Ол быыһыгар ытын дьиэтигэр кистии сатаабыт диэн, бөһүөлэктэн хас да биэрэстэлээх сиргэ илдьэн маска баайбыт диэн баар этэ. Сэбиэттэргэ баар испиинэгинэн саһыарбыт ыттарын булан дьаһайыллыбыта, оттон ойуурга бааллыбыт барахсаттар киэһэ ас көрдөөн айдааран бэйэлэрин биллэрэн кэбиспиттэрэ. Ол курдук бөрө ииримтийиитин утары Бөтөҥкөс дьоно кылгас кэм иһигэр хайа кыалларынан бары туруннаннар кыайан турардаахпыт.

Ол бөрө кэлин, сорох дьон сэрэйэринэн, ииримтийиинэн ыалдьыбакка, көннөрү дьааты сиэн иирбит буолуон сөп эбит. Адыаччы совхоз ыраах учаастактарыгар бөрөлөр бааллара кыыҥҥыттан биллибитэ, сылгыһыттар куруппааскы, бочугурас истэригэр дьааты уган баран бөрөлөр орохторугар олордуталаан эбэтэр талахха ыйаан араас албастары оҥорбуттар этэ.

С.С. КОЛЕСОВ,
тыыл ветерана,
оччотооҕу охотобщество председателэ
Нам, 1 Хомустаах

МУҢХА ДА СИЭРДЭЭХ-ТУОМНААХ

Киһи сир үрдүгэр үөскүөҕүттэн, аһыыр-сиир, тыыннаах сылдьар туһугар, эт-тирии баранан, икки хараҥаны ыпсаран үлэлээн-хамсаан, өрө мөхсөн тахсар. Билигин, үйэ хаамыыта, кэмэ-кэрдиитэ сайдан, былыргы курдук эрэйдээхтик бултаабаттар. Ол эрэн, булка да, сиэри-туому тутуһуу биллэ аччаан, симэлийэ сыһан баран, өрө кэҕийэн эрэр. Майгысигили, тыл-өс ыһыллан, барыта тутуһуллар диэҕи кэрэгэйгэ дылы. Онон сиэттэрэн, туһанаайаллар диэммин Кэбээйи улууһун ытык киһитин, Үлэ Албан аатын II ст. уордьанын кавалера, 80 саастаах ытык кырдьаҕас Васильев Дмитрий Федорович кэпсээнин билиһиннэрэбин.

* * *

Мунха — өбүгэлэрбит үгэстэрин былыр-былыргыттан биир бастыҥ дьаныктара. Сайынын, кыһынын хаһаанар, күннээҕи аһыыр аспыт буоллаҕа. Мунха түһэрдиҥ да балыгы баһан ылбаккын. Мантыҥ эмиэ сиэрдээх-туомнаах, кэһиллибэт суруллубатах сокуоннаах.

Былыр, сут дьылларга, бэл, эбэ балыгын биэрбэт этэ диилляриН истэрим. Билигин, угут эргийэн, күөллэр толору уулааннар, күөл бары да балыктаммыт быһыылаах. Күөл да араастаах буолааччы, сорох күөлүҥ сыл ахсын балыгынан ыскайдаммат, сыл көтө-көтө эмиэ бултанааччы. Ол аата эбэ бэйэтин бэйэтэ көрүнэр, балыгын уотар, уутун ыраастанар. Эмис балыктаах күөллэр уулара ыраас буолар. Эбэ сиэри-туому тутуһары сөбүлүүр. Сүүрбэһис үйэ саҕаланыыта өбүгэлэрбит мунханы дьөһөгөй оҕотун сыспай сиэллээх сылгы барахсан сиэлинэн, кутуругунан хатан, остуолбалары баайан холбооттоон тунха оҥостоллоро. Кэнники бэлэм диэл оҥоһуллан улахан мунхалары хаһаайыстыбаларга, биирдиилээн дьон таҥынан мунхалыыр буолбуппут.

Мунха төһө элбэх киһилээх, тэрээһиннээх буолар да, эбэҥ оччонон эрэйгин толуйан, көмүс хатырыктааҕынан күндүлүүр. Эбэлэрбитин, ампаардаах аспыт курдук, саныыбыт. Эбэҕэ киириэҥ иннинэ, сиэрин-туомун ситэрэн, көрдөһөн-ааттаһан «айах тутаҕын». Хайаан да аһыы утах кутуллуохтаах диэн буолбатах, былыргыттан эбэлэрбит күндүлэтэ үөрэммит астарынан, арыылаах алаадьынан, чэйинэн, кымыһынан айах тутаҕын.

Мунха түһэр сирин, мунхаҥ төһө иэннээх сири ыларынан көрөн, хааман, хаарынан бэлиэтээн кэбиһиллэр. Ол быһыытынан мунханы ыытаҕын, кээмэйэ онно сөп түбэһиэхтээх. Маҥнай мунха түһүөхтээх сирин түргэнник,киэҥник хаарын күрдьүллэр. Мунха үлэтин үчүгэйдик билэр, сатыыр анньыыһыт, үтүмэхчит дьоннор наада буолааччылар. Мунханы түһэрээччилэр, нырыыһыттар ойбоннорун алларан бараллар, күөлгэ киирбит дьон хап-сабар көмөлөһөн барыахтаахтар. Дьон үлэлиирин көрөн тураччылар баар буолааччылар, ол олус куһаҕан кэмэлдьи.

Улахан күөллэри 30-40 киһинэн мунханы тас өттүнэн кэккэлэһэ таһаарар, балыгы күөйэн мунхалыырбыт. Күөлү сириттэн, уутуттан, дириҥиттэн көрөн иҥнигэстээх, мастаах буоллаҕына мунханы иитэн, бэлэмнээн баран, тоһуйан, үүрэн аҕалан балыктыыр туһалаах буолааччы. Нырыыһыттар, мунха устар сиринэн тэйиччи ойбон алларан, хатыҥ маһынан ууну булкуйан балыгы хамсаталлар. Үтүмэхчиттэр ойбонунан мунха барарын көрө сылдьан үтүмэхтэринэн салайан биэрэллэр, анньыыһыттар мунха айаныттан көрөн, сүрүннээн биэрэллэр.

Мунха ийэтигэр балык туолара нырыылааччылартан быһаччы тутулуктаах. Муус тоҥноҕуна балык сырыыта быстаарар, онон нырыылаан, тыас таһааран балыгы хамсатар элбэҕи быһаарар. Мунха тахсара чугаһаатаҕына, нырыыһыттар күөйэ көтөн кэлэн мунха тахсар сиригэр мусталлар. Элбэх балык хомуллан кэллэҕинэ, таасчыт (мунханы таһаарааччы) аргыый соҕус тохтоппокко соһон таһааран, балыгын сүүрүнэн мууска таһааран тэлгэтэр. Бөдөҥнөөн, кыралаан наардыыллар. Мунханы иккиһин түһэрбэт буоллаххытына хомуйаҕыт, ол кэмҥэ балыктар бөһүйэллэр. Сүүрүнэн баһарга алдьамматтар.

Балык таҕыстаҕына саҥа-иҥэ хойдор, үөрүүҥ үрдүүр. Эбэҕэ махтанар тыллар этиллэллэр. Үллэстэргэр, тэлгэммит балыгы төгүрүйэ туран, уочаратынан кутааччыга куулгун тоһуйбутунан кэлэҕин, куттардыҥ да ааһа тураҕын. Эбэҕэ киирбит киһи матыа суохтаах. Мунхаҕа кирдээх, ол аата өлбүттээххэ сылдьыбыт киһи киирэрэ былыр-былыргыттан көҥүллэммэт. Бу суруллубатах сокуон, ол эрэн булгу толоруллуохтаах. Оннук киһи баар буоллаҕына, эбэ балыгын биэрбэт. 40 хонугун кэнниттэн биирдэ киириэхтээх. Көҥөнсөр тылы-өһү эбэлэр эмиэ сөбүлээбэт үгэстээхтэр. Ол иһин, мунхаҕа атын сиртэн ыалдьыт баар буоллаҕына, бастакынан күндүлүүгүн.

Бүтэн тахсаргар эбэҕин ыраастыыгын. Бөҕү-сыыһы хаалларбаккын. Туттар тэрилгин, уһуктааҕы, умнан да хаалларыа суохтааххын. Төһөнөн эбэлэрбитин ыраастык тутабыт, көрөбүтистэбит да, оччонон сибиэһэй аһылыгынан хааччыныахпыт буоллаҕа.

Т. НИКОЛЬСКАЯ

ИҺИРЭХ ТЫЛААР

Күндү коллегабытын, наставникпытын, РФ уопсай үөрэхтээһинин бочуоттаах үлэһитин **НАДЕЖДА НИКОЛАЕВНА МАКАРОВАНЫ** төрөөбүт күҥүнэн — 55 сааскын томторуу туолбуккунан ис сүрэхпититтэн итиитик-истиҥник эҕэрдэлиибит!

Эн киэҥ билииҥ, үлэҕэр бэриниилээх, ирдэбиллээх буолууҥ биһиэхэ холобур буолар. Баҕарабыт Эйиэхэ, оҕолоргор, сиэннэргэр чэгиэн-чэбдик доруобуйаны, үрдүк ситиһиилэри, уйгуну-быйаҥы, үгүс үөрүүнү, дьолу!

Эҕэрдэни кытта ХСФЛ омук тылын холбоһуга

Дириҥник убаастыыр, ытыктыыр, таптыыр дьүөгэбитин, тыа хаһаайыстыбатын ветеранын **ДМИТРИЕВА ЕЛИЗАВЕТА МИХАЙЛОВНАНЫ** кэрэ-бэлиэ күҥүнэн — өрөгөйдөөх үбүлүөйүгүнэн итиитик-истиҥник эҕэрдэлиибит уонна кытаанах доруобуйаны, уһун үйэни, дьолу-соргуну баҕарабыт!

Биргэ үөскээбит, үөрэммит үөлээннээхтэриҥ

30-тан тахса сыл тыраахтар тимир көлөҥү тэһиинээн улууспут суоллара туруктаах буолалларын туһугар туруулаһан үлэлээн, кырата суох кылааккын киллэрсэн, тэрилтэбит биир күөн туттар киһитин, убаастабыллаах **МИХАЙЛ НАЗАРОВИЧ ОКОНЕШНИКОВЫ** 70 сааскын туолбут үөрүүлээх үбүлүөйүгүнэн уонна Аҕа дойдуну көмүскээччилэр күннэринэн илии тутан истиҥник эҕэрдэлиибит!

Баҕарабыт Эйиэхэ оҕолоруҥ, сиэннэриҥ ситиһиилэрэ, үөрүүлэрэ уһун үйэҥ үктэлинэн буолуохтун. Киирэн кэлбит кырдьар кэмҥэр кыайтарыма, сасыһа оонньуур сааһырар сылларгар саннаайбакка, сүрэҕиҥ баҕатын сүһүөҕүҥ уйуохтун.

Биргэ үлэлээбит үөлээннээхтэриҥ
З.И. Егорова, М.Г. Гладкова

Күндүтүк саныыр оҕо сааспыт дьүөгэлэрин **ПЕТРОВА ЕКАТЕРИНА ГРИГОРЬЕВНАНЫ, ОКОНЕШНИКОВА ТАТЬЯНА НИКОЛАЕВНАНЫ** 70 сааскытын туолбут кэрэ-бэлиэ күҥүтүнэн ис сүрэхтэн иэйэн туран эҕэрдэлиибит!

Уһун дьоллоох олоҕу, кэрэ сэбэрэни, уостубат эрчими, олохха тапталы баҕарабыт!

Эҕэрдэни кытта Тараҕана сайылык кыргыттара
Григорьева М.Е., Лукинова Ф.К.,
Колесова А.И., Дьяконова П.А.

Уважаемого хирурга **СЕМЕНОВА ИННОКЕНТИЯ КОНСТАНТИНОВИЧА** и весь медперсонал хирургического отделения искренне поздравляем с Днем Защитника Отечества и наступающим праздником весны 8 Марта! Благодарим за Ваш труд и терпение.

Желаем крепкого здоровья, успехов в Вашем благородном труде, семейного счастья и благополучия!

С благодарностью семья Перевалова Ю.И.

МАХТАНАБЫТ

Кэлэн иһэр Аҕа дойдуну көмүскээччилэр күннэринэн табаарыстарбын, уолаттарбын уонна улуус күүстээх аҥардарын итиитик-истиҥник эҕэрдэлиибин!

Мин сэтиннии бүтэһик күннэригэр (2010 с.) икки «Урал» массыыналары сыыһа туттан муус алдьанан ууга түһэртээбитим. Үс ый устата тымныыны аахсыбакка тыаҕа тахсан үлэлэспит, күүс-көмө буолбут дьоммор улахан махталбын тиэрдэбин.

Бастатан туран, 1 Хомустаах нэһилиэгин баһылыгар Атласов А.П., баһылык солбуйааччытыгар Жирков В.Г., Намнааҕы «Сельхозхимия» суоппарыгар Ильин Николайга, Нам олохтоох суоппара Попов В.Д., Никольскайтан Нератов Н.Е., Нератов П.Е., Дьокуускайга олорор суоппар табаарыстарбар Ядреев В.П., Сидоров А.А., Ядреев Н.П., күтүөппэр Моякунов Д.А., 1 Хомустаах суоппар уолаттарбар Баишев Р.С., Бурнашев Г.Е., Суздалов Н.Ф., Петров И.И., Олесов Л.И., төрөппүт уолаттарбар Николайга, Виталийга, Петяҕа, Васяҕа уонна Ньургуҥҥа.

Барыгытыгар баҕарабын ыстаал курдук кытаанах доруобуйаны, үлэҕитигэр-үөрэххитигэр ситиһиилэри, тус олоххутугар туох баар үчүгэйи, дьолу-соргуну! Дьоҥҥо-сэргэҕэ куруутун түүнүкэрэни эрэ саҕыҥ!

Эҕэрдэни, махталы кытта табаарыскыт, аҕаҕыт
Сивцев Николай Васильевич

КЭРИЭСТЭБИЛ

Биһиги дьиэ кэргэн туллубат тутааҕа, суон дурдата-хаххата, тапталлаах кэргэним, амарах аҕабыт, эйэҕэс эһээбит, хос эһээбит, Нам улууһун Хатырык нэһилиэгин олохтооҕо, үлэ, сцена уонна спорт ветерана Левин Василий Ильич орто дойдуттан күрэммитэ бу сыл олунньу 25 күнүгэр биир сылын туолар.

Таптыыр, убаастыыр киһибит сытыары-сымнаҕас майгылаах, куруук үлэ үөһүгэр сылдьара. 33 сыл бочуоттаах сынньаланҥа тахсыар дылы суоппардаабыта. Онтон хаһаайыстыба тэринэн сүөһү, сылгы ииттибитэ. Ыллыырын олус сөбүлүүрэ. Ветераннар күрэхтэригэр мас тардыһыыга, саахымакка миэстэлэһэн элбэх наҕараадалардаах. Тыаҕа сылдьарын, бултуурун, балыктыырын олус сөбүлүүрэ. Уола улаатан техникаҕа, булка-аска үөрэппитэ, сиэри-туому тутуһарга уһуйбута. Сиэннэрин олус сөбүлүүрэ. Элбэх бириэмэтин кинилэри кытары атаарара, кинилэр ситиһиилэриттэн үөрэрэ.

Биһиги олус суохтуубут. Аҕабытынан, эһээбитинэн киэн туттабыт. Тапталлаах кэргэним Баһылай сиппэтэх санаатын, ситэ олорботох олоҕун оҕолоро, сиэннэрэ, хос сиэннэрэ салгыахтара, ыччаттара аатын аатта тыахтара.

Кэргэнэ, оҕолоро, күтүөттэрэ, кийиитэ, сиэннэрэ, хос сиэннэрэ, чугас аймахтара

БИЛЛЭРИИЛЭР-РЕКЛАМА

Распоряжение
18.02.2011 N 176-р
О СНЯТИИ КАРАНТИНА НА ТЕРРИТОРИИ НАМСКОГО УЛУСА

В связи со снижением эпидпорога заболеваемости ОРВИ и гриппом, распоряжаюсь:

1. Начальнику МУ "Управление образования Намского улуса" (Дьяконова В.Н.):

1.1. Снять карантин в общеобразовательных, в том числе закрытых детских учреждениях (интернатах), учреждениях дополнительного образования с 21 февраля 2011 года.

2. Главам поселений муниципальных образований, руководителям предприятий, учреждений:

2.1. Снять ранее принятые ограничительные и предупредительные меры по карантину.

3. Контроль исполнения настоящего распоряжения оставляю за собой.

Глава улуса А. ИЛЬИН

ПОЛОЖЕНИЕ

XVII-го республиканского турнира по вольной борьбе среди юношей 1998-99 г.р. на призы Н.К. Алексеева

1. Цели и задачи:

— повышение спортивного мастерства юных борцов;

— пропаганда и популяризация вольной борьбы в улусе.

2. Сроки и место проведения:

Турнир проводится 26 февраля 2011 г. с. Аппаны.

День приезда и взвешивание: 26 февраля 2011 г., с 9.00 ч. в КСК с. Аппаны.

Начало соревнований: с 10.00 ч. в КСК с. Аппаны

Мандатная комиссия работает 26 февраля с 9.00 ч.

3. Руководство:

Общее руководство подготовкой и проведением соревнований возлагается на оргкомитет, ДЮСШ. Непосредственное проведение соревнований возлагается на судейскую коллегию, утвержденную оргкомитетом.

4. Участники и условия проведения:

К участию допускаются юноши 1998-99 г.р.

Весовые категории: юноши 26, 28, 30, 32, 35, 38, 42, 46, 50, 55, св. 55 кг.

5. Награждение:

Победители и призеры турнира награждаются памятными медалями, дипломами и спец. призами.

6. Расходы:

Расходы, связанные с питанием, размещением, проездными несут командирующие организации.

Участники в обязательном порядке должны иметь постельные принадлежности, справку СЭС и КВД.

Участники допускаются строго по медицинской справке.

7. Заявки

Предварительные заявки на участие по адресу:

с. Намцы, ул. Ленина, 8, ДЮСШ, тел. 411(62) 41-7-83

Данное положение является официальным вызовом.

Оргкомитет

Хомустаах 1-кы нэһилиэгэр шиномонтаж аһылынна. Шиномонтаж өҥөтүн туһанаргытыгар ынырабыт. Үлэлиир кэмэ сарсыарда 9-тан киэһэ 7-ҕэ дылы, эбиэт 1-2 ч. дылы, өрөбүлэ суох. «Аартык» маҕаһыын утары. Кыһалҕалаахха түүн да көмөлөһөргө бэлэммит.

Тел. 25-3-25, 89244611152, 89248697551

Продаю или меняю Toyota Haice 96 г.в., дв. 1 KZ, 4 WD, цв. бело-серый, электро табло, грязевая резина, литье. Срочно.

Тел. 89247639404

Продаем картошку — 30 руб., свеклу — 40 руб., морковь — 40 руб.

Тел. 23-5-50, 89244611976

Имиллибэтэх, кыһыҥҥы андаатар тириитэ атыылаллар (25 уст.).

Тел. 89142306933

ИДьУО иһитиннэрэр

БИИР ТЫҺЫЫНЧАНЫ УОРААРЫ...

Олунньу 20 күнүгэр Нам с. олохтооҕо гр-ка Ч. биллэрбитинэн дьиэтиттэн 47 тыһ. солк. уонна фотоаппарата сүппүт. Олунньу 18 күнүгэр Нам с. олохтооҕо гр-ка С. биллэрбитинэн олунньу 16 түүнүгэр «Талба» ырыынакка турар атыылыыр павильон күлүүһүн алдьатан киирбиттэр уонна 1 тыһ. солк. харчыны уорбуттар. Олунньу 16 күнүгэр Хамаҕатта олохтооҕо гр. С. биллэрбитинэн гр. А. албыннаан туран ЗИЛ-131 массыынаны 45 тыһ. солк. суумаҕа атыылаабыт. Олунньу 20 к. Нам с. олохтооҕо гр-ка С. биллэрбитинэн олунньу 19 к. киэһэ 9 ч. саҕана биллибэт массыына дьиэ олбуорун түҥнэри көппүт. ГАИ 688 транспоры бэрэбиэркэлээбит, 54 боротокуол толорбут, 1 итирик киһи тутуллубут, 2 суол быһылаана тахсыбыт.

Распоряжение
15.02.2011 N 01-08-32
О СОБЛЮДЕНИИ МЕР БЕЗОПАСНОСТИ НА ТЕРРИТОРИИ МО "ЛЕНСКИЙ НАСЛЕГ"

В связи с производством земляных работ по газификации жилых домов в с. Намцы Намского улуса, распоряжаюсь:

1. Соблюдать меры безопасности на селению на территории МО "Ленский наслег" во время производства земляных работ по газификации жилых домов сроком с 09.02.2011 г. по 31.12.2011 г.

2. Подрядчику (ООО ПМК "Намгазстрой") согласовать с ГИБДД ОВД по Намскому району (Кириллин М.Н.) подрядные работы и УГРС ОАО "Сахатранснефтегаз".

3. Подрядчику (ООО ПМК "Намгазстрой") установить соответствующие дорожные знаки на месте проведения работ в целях безопасности дорожного движения в срок проведения подрядных работ.

4. По окончании подрядных работ подрядчику (ООО ПМК "Намгазстрой") провести восстановительные работы в соответствии с требованиями ГОСТ.

5. Данное распоряжение опубликовать в районной газете "Энсиэли".

6. Контроль исполнения данного распоряжения оставляю за собой.

Глава МО "Ленский наслег"
П.М. ПОПОВ

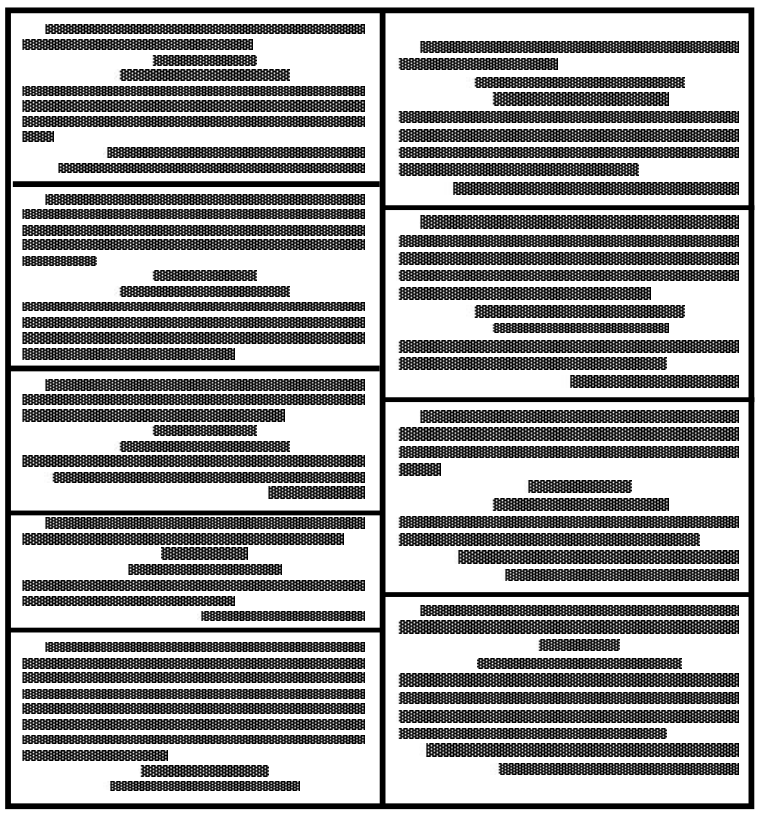

Редактор В.Г. КАСЬЯНОВ

ОТДЕЛЛАР: информация, сурук, төрүт культура — **41496**; ; бухгалтерия — **41141**; факс — **41141;** редакционнай- издательскай ситим —**41332**

Тэрийэн таһаарааччылар: СР Правительствота, «Нам улууһун «Э сиэли» хаһыат редакцията» государственнай учреждение. Сибээс, информационнай технологиялар уонна маассабай коммуникациялар эйгэлэригэр кэтээн көрүүгэ Федеральнай улууспа Саха Республикатынааҕы управлениетыгар 2010 с. атырдьах ыйын 13 күнүгэр регистрацияламмыт нүөмэрэ — **ПИ № ТУ14-0114**

Сурукка ааккытын-суолгутун, үлэҕитин, дьиэҕит аадырыһын чопчу ыйы. Редакцияҕа киирбит суруктар төннөрүллүбэттэр. **Автор этэрэ хаһыат санаатыныын мэлдьи биир буолбат.**

***“ЭҤСИЭЛИ”* - Нам улууһун хаһыата.**
678380, Саха Республиката, Нам улууһа, Нам сэл., Заложнай уул. 4.
E-mail: editor@namtsy.sakha.ru

«Э сиэли» хаһыат РИС талылынна, та ылынна уонна бэчээттиир сыаҕар бэчээттэннэ.
Аадырыһа: Нам сэл. Заложная уул. N4
Формата А3. Кээмэйэ 1,0 бэчээт.лиис
Көҥүл сыананан атыыланар
Индексэ — 54889. Тираһа — 2307
Бэчээккэ илии баттаныытын графига — 12:00 ч. 22.02.2011 с.
Бэчээккэ илии баттанна —11:20 ч. 22.02.2011 с.